

Folkhälsomyndigheten

Indikatorbeskrivning

Tobaksanvändning, rökning, ekonomi

Datum: 2024-12-10

Indikatoruppgifter

Indikatornamn: Tobaksanvändning, rökning, ekonomi
Indikatoransvarig myndighet/organisation: Folkhälsomyndigheten
Indikatortyp: Utfallsindikator
Redovisningsnivå: Riket

Källa

Namn på undersökning: Nationella folkhälsoenkäten
Ansvarig myndighet/organisation: Folkhälsomyndigheten

Beskrivning av register/undersökning:

Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor (HLV) är en nationell undersökning av hälsa, levnadsvanor och livsvillkor. Undersökningen är en del av uppföljningen av folkhälsopolitiken och syftar till att följa hälsans utveckling i befolkningen. Undersökningen genomfördes för första gången 2004 och är ett fortlöpande samarbetsprojekt mellan Folkhälsomyndigheten och Sveriges regioner. Under perioden 2004–2016 genomfördes undersökningen årligen men från och med 2016 genomförs den vartannat år. 2021 genomfördes en extra omgång av undersökningen med anledning av den pågående covid-19-pandemin.

HLV består av ett 60-tal frågor och enkäten kompletteras med uppgifter från SCB:s register. Sedan 2007 har personer i urvalet erbjudits att besvara en digital version av enkäten. Sedan 2012 (exklusive 2013) har den digitala enkäten även funnits tillgänglig på engelska.

Det nationella urvalet är obundet och slumpmässigt. För åren 2004–2016 har det nationella urvalet bestått av 20 000 personer i åldrarna 16–84 år. För 2018 och framåt har det nationella urvalet fördubblats till 40 000. För 2021 års extrainsatta undersökning bestod det totala urvalet av cirka 110 000 personer. Från 2021 inkluderar enkäten personer 16 år och äldre. Resultaten som redovisas är viktade efter befolkningen för att kompensera för urvalsskevhet som kan uppstå på grund av svarsbortfall. En bortfallsanalys genomfördes år 2009, 2018 och 2024.

Metodbeskrivning

Indikatordefinition:

Andel (%) av befolkningen (16–84 år eller 16 år och äldre) som röker tobaksvaror (cigaretter, upphettade tobaksprodukter/Heat-not-burn, cigarrer, cigariller och piptobak) dagligen, ibland eller tidigare rökt. Indikatorn redovisas på riksnivå efter kön, ekonomisk situation och årtal. För en mer utförlig beskrivning av indikatorn se 'Indikatorbeskrivning'.

Specifisering av variabler:

Segment: Dagligen Frågeformulering: 'Röker du? Omfattar tobaksvaror som cigaretter, upphettade tobaksprodukter/Heat-not-burn, cigarrer, cigariller och piptobak. E-cigaretter ingår inte.' Svartalternativ: 'Nej', 'Ja, ibland' samt 'Ja, dagligen' Segmentet avser de som svarat 'Ja, dagligen'

Segment: Ibland Frågeformulering: 'Röker du? Omfattar tobaksvaror som cigaretter, upphettade tobaksprodukter/Heat-not-burn, cigarrer, cigariller och piptobak. E-cigaretter ingår inte.' Svartalternativ: 'Nej', 'Ja, ibland' samt 'Ja, dagligen' Segmentet avser de som svarat 'Ja, ibland'

Segment: Tidigare rökt Frågeformulering: 'Har du tidigare rökt eller snusat dagligen under minst 6 månader?' Svartalternativ: 'Nej', 'Ja, rökt cigaretter eller andra tobaksvaror', 'Ja, använt e-cigaretter', 'Ja, använt snus som innehåller tobak' samt 'Ja, använt tobaksfritt nikotinsnus' Segmentet avser de som svarat 'Ja, rökt cigaretter eller andra tobaksvaror'

Ekonomiska redovisningsgrupper Indikatorn kan redovisas för 13 olika ekonomiska redovisningsgrupper. Hög och låg inkomst samt inkomstkvintil 1–5 är baserade på uppgifter från SCB:s register medan övriga är baserade på självrapporterade uppgifter från HLV. Redovisningsgrupperna beskrivs nedan.

Redovisningsgrupp: Hög inkomst (ingår fram till och med år 2021) I redovisningsgruppen ingår de 20 % som har högst inkomst av de svarande. Med inkomst avses hushållets disponibla inkomst inklusive kapitalinkomst. Uppgifter om inkomst är hämtade från SCB:s inkomst- och förmögenhetsregistret.

Redovisningsgrupp: Låg inkomst (ingår fram till och med år 2021) I redovisningsgruppen ingår de 20 % som har lägst inkomst av de svarande. Med inkomst avses hushållets disponibla inkomst inklusive kapitalinkomst. Uppgifter om inkomst är hämtade från SCB:s inkomst- och förmögenhetsregistret.

Redovisningsgrupp: Inkomstkvintil 1-5 (ingår från och med 2018 och framåt) Inkomsten redovisas i fem grupper baserat på nationella referensvärden. De fem grupperna är inkomstkvintiler som avgränsas vid inkomst för de 20 procent med lägst inkomst för inkomståret, respektive 40 procent, 60 procent, 80 procent och 100 procent. Med inkomst avses hushållets disponibla inkomst exklusive kapitalinkomst. Uppgifter om inkomst är hämtade från SCB:s inkomst- och förmögenhetsregistret.

Redovisningsgrupp: Ej ekonomisk kris I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Nej' på fråga 3 (se nedan).

Redovisningsgrupp: Ekonomisk kris I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Ja, vid ett tillfälle' eller 'Ja, vid flera tillfällen' på fråga 3 (se nedan).

Fråga 3: 'Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du haft svårigheter att klara de löpande utgifterna för mat, hyra, räkningar m.m.?' Svartalternativ: 'Nej', 'Ja, vid ett tillfälle' samt 'Ja, vid flera tillfällen'

Redovisningsgrupp: Klarar oväntad utgift (ingår från och med år 2016) I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Ja' på fråga 4 (se nedan).

Redovisningsgrupp: Klarar inte oväntad utgift (ingår från och med år 2016) I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Nej' på fråga 4 (se nedan).

Fråga 4: 'Skulle du eller ditt hushåll inom en månad klara av att betala en oväntad utgift på 14 000 kronor utan att låna eller be om hjälp?' Svartalternativ: 'Ja' samt 'Nej'

Redovisningsgrupp: Har kontantmarginal (ingår fram till och med år 2015) I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svartalternativ 'Ja' på fråga 5 (se nedan).

Redovisningsgrupp: Saknar kontantmarginal (ingår fram till och med år 2015) I redovisningsgruppen ingår respondenter som uppgett svarsalternativ 'Nej' på fråga 5 (se nedan).

Fråga 5: 'Om du plötsligt skulle hamna i en oförutsedd situation, där du på en vecka måste skaffa fram 15 000 kronor, skulle du klara det?' Svarsalternativ: 'Ja' samt 'Nej'

Observera: Enkätfrågorna har numrerats för att underlätta förståelsen hur indikatorn är uppbyggd. Numreringen som återges här motsvarar inte numreringen i enkäterna.

Beskrivning av beräkning:

Segment: Dagligen Beräknad andel (%) av befolkningen som röker tobaksvaror dagligen efter ekonomi, kön och år.

Segment: Ibland Beräknad andel (%) av befolkningen som röker tobaksvaror ibland efter ekonomi, kön och år.

Segment: Tidigare rökt Beräknad andel (%) av befolkningen som tidigare har rökt tobaksvaror efter ekonomi, kön och år.

För alla segment är resultaten uppräknade till befolkningsnivå via viktning, men de är inte åldersstandardiserade.

Då HLV är en urvalsundersökning redovisas konfidensintervall på 95 % för alla segment. Det innebär att om man skulle upprepa undersökningen så skulle vi i 19 fall av 20 täcka in det sanna (men okända) värdet i populationen. Intervallens storlek beror av antalet observationer i urvalet och hur stor spridning variabeln har.

Observera att konfidensintervallen inte alltid ligger symmetriskt runt andelen. Det beror på att andelar samt konfidensintervallens övre och undre gränser är avrundade till en decimal.

Svarsfrekvens:

Svarsfrekvens för Nationella folkhälsoenkäten (HLV): 2004 (60,8 %), 2005 (60,3 %), 2006 (60,1 %), 2007 (57,5 %), 2008 (55,7 %), 2009 (52,1 %), 2010 (50,6 %), 2011 (49 %), 2012 (49,4 %), 2013 (48,8 %), 2014 (48,1 %), 2015 (48,8 %), 2016 (47,0 %), 2018 (42,1 %), 2020 (42,3 %), 2021 (44,1 %), 2022 (37,9 %), 2024 (39,4 %).

Jämförbarhet över tid

Frågorna samt svarsalternativen för tobak, nikotin och ekonomi har förändrats över tidsperioden. Från och med år 2016 har redovisningsgrupperna 'har kontantmarginal' ersatts med 'klarar oväntad utgift' och 'saknar kontantmarginal' med 'klarar inte oväntad utgift' på grund av större förändringar i frågor och svar. Eftersom de nuvarande frågorna inte är identiska med de tidigare får jämförelser med tidigare år göras med försiktighet. I övrigt har formuleringen av frågorna och svarsalternativen förändrats i mindre utsträckning under perioden vilket gör att nya och tidigare resultat kan jämföras. Vid tolkning av resultat kan dock gärna förändringen av frågan finnas i åtanke.

För år 2021 kan siffrorna skilja sig något jämfört med tidigare publicering. Detta beror på att den äldre åldersgruppen 85 år och äldre nu inkluderas i statistiken, och därmed används en kalibreringsvikt baserad på populationen 16 och äldre, istället för 16-84. Det rör sig endast om skillnader i decimaltal.

Utvecklingsarbete

Sedan 2004 har det skett förändringar i frågeformuleringarna. Man har t.ex. definierat tobaksvarorna som omfattas av frågorna och lagt till om man snusar. Tidigare separata frågan om man röker någon gång då och då ingår nu i frågan om man röker med svarsalternativet ibland. År 2022 bytte indikatorn namn från tobakskonsumtion till tobaksanvändning. Gällande frågorna om ekonomi har summan på den oväntade utgiften varierat från 11.000, 12.000, 13.000 och nu 14.000 kronor. Tidigare formulerades den frågan om man på en vecka kunde skaffa fram 14.000 eller 15.000 kronor. För exakta frågeformuleringar för varje undersökning se: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/om-vara-datainsamlingar/nationella-folkhalsoenkaten/frageformular/>